

3-a jaro N° 7

Junio 1944

EL LA HISTORIO DE LA NEDERLANDA LITERATURO (I-a daŭrige)

La programo de la modernuloj estis duobla: malkonstruanta kaj konstruanta. Tiel Potgieter kontraŭagis la hejmo-poetojn, ili kontraŭ agis la banalan en la poezio. For la retorikajn kaj klasikajn formojn de la pasinta generacio; for la imiton de aliaj personoj; for la impertinente malsagān transprenon de iliaj konvenciaj, foruzitaj figuraj esprimoj. Propra senton kaj propran vizion oni devas esprimi per propraj figuroj kaj propra lingvo. La vera poezio ne estas ligebila al banaleco kaj retorikeco. Granda arto distingiĝas per la konstruo de la produkto de la originala figuro. Nun ne plu la morala hejma poezio, sed nun vera kaj granda arto; laŭ Kloos diris: "de individueelste expressie van de allerindividueelste emotie". Por la modernuloj, poezio estis doni per propra sono kaj figuro la verecon, la vivon observitan en aŭ el la verkisto. Tia formulo trovis fortan atakon kiam la lingvoimpresionismo faris la arton nekomprenebla por aliaj. Tiel, la arto havis tute alian formon.

La modernuloj sentis brulantan adoron por la beleco super ĉio. Ĝi iĝis por ili honoraĵo, religio, diiĝo. Ili sentis sin, laŭ Verwey diris: "als de vrone die zijn god aanbiddt" sed tia Dio estis la poezio, la beleco. Tiel observita, la arto ne estis rimedo, sed celo; ĝi trovis sian propran celon en si mem, tiel la arto estis libera de ĉio. Ili honoris la ideon: "de kunstom de kunst", kaj ili decidis ke ĝi ne devas servi moralon, utilecon, religion, patrolandanon ktp. Tia ideo estas la ideo de T. Gauthier. Ankaŭ, la arto devis esti originala kaj subjektiva. Tia ideo venis el la influo de la francaj naturalistoj i.a. Zola, realistoj (Flaubert), impresionistoj (De Goncourt); de la anglaj romantikistoj (Keats, Shelly); kaj de la rusaj socialistoj (Tolstoj). Estis ankaŭ influo de la antikvaj aŭtoroj kaj de niĝ grandaj verkistoj de la dek-sepa jarcento (Vondel, Bredero, Hooft) Tiaj influoj ne malhelpis ke la modernuloj restis originalaj, kaj ke ilia lingvo, ĉefe en la poezio, estis persona esprimo.

Celado al originaleco estas bona, subjektiveco sendube estas elemento de vera poezio, sed lia eraro estis ke ili nur volis subjektivecon, kaj tio kondukis ĝis eraroj de la lingvo kaj mortis en malsaga nekomprenebleco.

Per tia fierega individualismo fiksitā en la formulo de W.Kloos, la arto iĝis unuspekta kaj nesocia; ĝi estis por kelkaj sagaj spiritoj, kiuj envivigis en la moderneco, kaj ne atentis pri la popolkonuneco. Kloos ĝin nomis: "een gave van weinigen voor weinigen" kaj Verwey diris ke arto ne estas por la popolo. Tio estas la nova sono kaj la nova artkompreno.

Strange, tia alta babilado de la junaj heroldoj ne povis malhelpi ke moderna ĥoso venis, kaj ke la artkomprenoj disfalis en diversaj kaj multaj grupoj kaj grupetoj. La ĉefaj estas: la realismo, la impresionismo kaj la simbolismo.

La realismo ne estis novaĵo, ankaŭ Bredero estis realisto kaj Hildebrandt ĝin kondukis en la periodo de romantismo. Sed, la modernuloj rigardis al Francujo, kie Flaubert kaj Balzac konstruis sian realismon sur la ruinoj de la romantismo de V. Hugo, kaj kie Zola ĝin tiris tra la putraĵo de moderna malsateco. Arto estis por ili la serĉado de la originala figuro, kaj la montrado tiel eble plej vera de la efektiveco, bela aŭ malbela, morala aŭ nemorala, sen unu malhelpo. Tia malsana realismo, kiu oferis la pli altan moralan valoron al tiu de la nemorala efektiveco, iĝis grundo en prozo kaj poezio. Tiel la arto estis ĵetitā en la maljuna naturalismo. La romano iĝis spegulo de la homa animo, pentraĵo de la vivo de la homoj de ĉi tiu klaso, de la aristokracio, aŭ de la mizermondo de la simplaj laboristoj. Tiel skribis Emants, Van Deyssel, C. Buysse, Heyermans, Querido, ktp.

Ofte la observitenda objekto estis la aŭtoro mem, kaj la analizo de la sentoj. Ne estis pri la mondo ekster la verkisto, sed ĉefe lia animo. Ĉiuj impresoj, fortuŝoj, aninstatoj, humoroj estis donitaj

kun artistsentimentaleco. Tiel naskiĝis la impresionista poezio. Toderaj es-
tis Perk, Kloos, Swarto, Bontens, Sed, por doni ĉiujn diversajn anintuŝojn,
eĉ la plej subtilajn, la lingvo, kiel ĝi estis ne plu sufiĉis. La vortaro
devis esti pli riĉa kaj elastika; pli ĝustajn vortojn oni devis serĉi por
doni "de allerindividueelste emotie". Nun sekvis la lingvo-impresionismo, kun
ĝia malbeleco kaj malsaga vort- kaj sonludo. Tion oni nomis sensitivismo.
Tiel skribis Gorter kaj Van Deyssel.

La simbolismo ĵus venis en prozo kaj poezio, kiam la verkisto donis sian
penson kaj ideon ne pli direkte sed per simboloj kaj interpretis la obser-
vitan verecon en tipaj bebuloj figuresprinoj. Tiel faris Perk en sia "La-
thilde", Elants en "Götterschmering", Van Eten en "De Kleine Johannes" kaj
multaj junuloj en iliaj fabeloj.

Baldan multaj vidis ke ilia artkompreno kondukis la arton al fi-individu-
alismo, ke tiamaniere ĝi ne plu parolis al la maso. Oni sentis ke oni devis
reiri al la komuneco. Jans Van Eden eniris la socialan vojon; tian sekvis Gor-
ter, sinjorino Halst van der Schalk, Verwey ktp. Pro tio floris en la jaroj
inter 1890-1900 ĉi tiu arto; sed ofte iĝis la ideo malsocia aŭ socialista.
Ili preferis montri la malbelan flankon de la vivo, la mizeron de la homoj,
la malbonajn homojn, la socialajn malfortojn; sia tendenco ne povis esti veran
popolkulturon. Ĉar ĝi preferis fari propagandon por politikaj celoj, aŭ la
kareson de la pli malbonaj partoj per la montri de malfacilaĵoj, aŭ ĝi volis
la malkristanigon de la popolo per la insulto je la malsaga moralo.
(daurigota - verkis A. Claeys.)

++++++

LITERATURA ANĜULO - (lasta daurigo kaj fino de la tradukado de "Simforosa"
de la Flandra verkisto F. Timmermans)

Suno ĉirkaŭ kapo, tiu florflorado, tiu kuto kaj tiu feliĉa niĉo ?
Ĉia egoismo forkuras. Ŝi estas kontenta ĉar li estas feliĉa.
Kaj tian "si rapidas tra la kamparoj kun la ladorbo al la brako kaj la
pluvobrelo en la mano.
Ŝi aŭdas fajfi la vagonaron en malproksimo. Ŝi tian malakcelas la paŝon;
Ŝi tamen mankos la trajnon kaj ŝi estas kontenta ĉar esti soleca.
Ŝi amas Martinus por edziniĝi, tio ŝi nun scias. Sed nun ke ŝi vidis lin
kaj kuto kaj en tiu sparita feliĉo, ĉio tio forbalaĝis tuj. Denove spa-
co kaj klareco enestas ŝi kaj ĉagreno pro li ne plu turnentas ŝin. Ŝi estas
kvietata. El sereneco ŝi ridante rigardas la estintecon. Kio estas siaj pensoj
O bona Martinus.

Sed la aero neniam kvietas. El Sudo grizaj nuboj ekromenas. La vikario
iam diris al ŝi: "Se el nuboj nestreĉitaj strioj staras signifas pluvo".
Efektive.

Feliĉe ke ŝi havas ombrelon, tian estas plezuro promeni tra la pluvo. La
suno sin kaŝas malantaŭ nebulveto, la horizonto malsekiĝas kaj etaj rapidaj
gutetoj tuj briligis la ŝoseon kaj bruigas mallaŭte sur la naturej kampoj ka-
on la arboj. Akvodoro leviĝas el la tero.

Simforosa estas kontenta pro la pluvo. Ĉion tion kaŭzis la radianta aspek-
to de Martinus kiu kantas en ŝi, renovigas ŝin, riĉigas kaj denove plenfidi-
gis ŝin je Dio kaj Liaj bonaj Sanktuloj.

Kaj pluvadetas.

Estos ree pluvvetero dum multaj tagoj. La aero estas malseka kaj la hori-
zonto subkviĝis. Ne estas vento, pluvas fadenojn kiuj luĝetas tra la juna
foliaro.

La distingitaj domoj de la vilaĝo, kiun Simforosa devas trapasi kuŝas blar
kaj kaj puraj malantaŭ la orumpinta ferkrado.

La pluvo kiel sur veluro tarentelas sur la prizorgitaj vojetoj de la ĝar-
denoj. Eĉ homo ne sin montras sed el grando blanka vilao kie beko kun ruĝaj
floroj kuŝas antaŭ domo, venas el malferrita fenestro harmonia pianluda akor-
do kaj plie neniio kron la pluvfalado.

Estas kvazaŭ la ĉielo kun ĝies feliĉo kunfaldas sur Simforosa. Ŝi ne pen-
sas ke ŝi nun devas piediri dum 3 horoj en la pluvego kaj ke ŝi - la unua
fojo dum sia vivo kiel begino - trovos la beginporojn fermitaj tiel ke ŝi
devo doni garantiaĵon al la perdito kaj morgaŭ estos demandesplorita de
la registaro.

Simforosa ĝojkrinas.

La kaŭzo de siaj anoj kaj timoro kiu balancigis ŝin inter espero kaj elre-
vigo, tian sama kaŭzo per propra esenco ree ebenigis siajn vojetojn kaj esti-
multe da lumen al ĝiaj ekstremajoj.

Kaj tio estas ne malgranda afero en homa vivo.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Het leven ruischt zoo stil voorbij
als 't donkere water van de reien,
en o, zoo wonder vreemd voor mij.

Voor enklen is het louter goud,
mij is 't een vreemd en groot geheim,
slechts van illusies opgebouwd.

En toch, ik voel zoo'n grootsch verlangen,
naar 't schromend lichte zon;
en aldoor ruischend blijde zangen.

't Geboren worden is een vonk,
het leven is een lealend vuur,
de dood de laatste vlam die blonk.

(Kio Tedat)

=====

ONS STUDIEHOEKJE - De regel van "SIA" (vervolg uit vorig nummer)

- ander vb.: "Zijn handen zijn vuil": Hoe dit te vertalen? Natuurlijk "liaj manoj estas malpuraj". De regel is niet van toepassing want "zijn" staat niet het onderwerp. "Haar haren zijn in wanorde = ŝiaj haroj estas en malordo".
- ander vb.: De jongen liep en in zijn val brak hij zijn been". Er zijn twee zinnen met elk een onderwerp: de jongen liep - en hij brak zijn been in zijn val. De tweede zin heeft daarbij twee voorwerpen: een rechtstreeksch en een onrechtstreeksch. Dus de regel van "sia" is toe te passen.
- Ander vb.: "Het meisje loopt snel en haar wangen zijn nu rood". De wangen behooren wel is waar aan het meisje doch staan niet in dezelfde zin. Inderdaad "wangen" is onderwerp van de tweede zin (het meisje loopt snel - en haar wangen zijn nu rood). Regel van "sia" niet toepasselijk.
- ander vb.: "Moeder legt de kaai terug op zijn plaats". Er is maar één zin. Moest ge zetten "sia loko" dan zou dat de plaats van het onderwerp zijn en niet van het rechtstreeksch voorwerp. Daarom moet ge vertalen: "La patrino remetis - la korbilon - en ĝia loko".
- Ander vb.: "Hij ging naar zijn kantoor en ontmoette zijn chef". Twee zinnen. Schijnbaar heeft de tweede zin geen onderwerp. Doch het onderwerp is onderverstaan (=hij), alhoewel verzwegen. Regel van "sia" toepasselijk.
- Ander vb.: Karel liet hem zijn broeder niet slaan". Wat beteekent die zin eigenlijk? en hoe die te vertalen? Men moet die "hem" beschouwen als rechtstreeksch voorwerp van "liet" en als onderwerp van de 2e zin waarin "slaan" voorkomt. Welnu als men den zet: "Karlo ne lasis lin bati sian fraton" dan is het de broer van "lin". Als men zet "Karlo ne lasis lin bati lian fraton" dan is het de broer van Karlo.
- ander vb.: "Hij zag zijn broer spelend met zijn bal" Zooals we hooger in een ander vb. een verzwegen voorwerp hadden, vóór een werkwoord in den noemvorm, zoo hebben we hier een verzwegen onderwerp vóór een werkwoord in den deelwoord- of participiumvorm. Dus als de bal van de broer is, dan "li vidis sian fraton ludantan per sia pilko". Behoort de bal daarentegen aan het onderwerp der eerste zin (=hij) dan: "li vidis sian fraton ludantan per lia pilko."

BEMERKING: - De uiteenzetting over de reflexive pronome van Dr. Walter Lippman / Dr. Paul Fruictier "Kompleta Gramatiko kaj vortfarado en Esperanto" uitg. Esperantist' voĉo - Jaslo - Polen blz. 173) is zeer interessant doch voor diegenen die geen grammatieke studie gewoon zijn, wel een beetje ingewikkeld. Ook vinden we het onwenschelijk dat een verzwegen onderwerp zou aangenomen worden vóór een deelwoord in den passieven vorm (zooals in ons laatste voorbeeld noodzakelijkerwijze een verzwegen onderwerp aangenomen werd vóór een deelwoord in den actieven vorm). Hij steunt daarvoor o.a. op deze zin (Esperanto, april 1895): "Li ne komprenas la Francan lingvon parolatan de liaj lernantoj".